

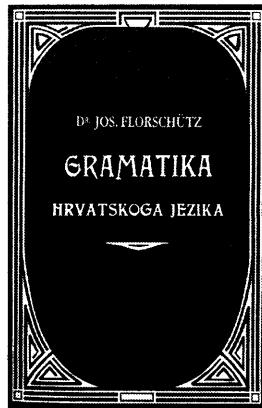
JEZIKOSLOVNA BAŠTINA

ZAŠTO SU HRVATI NEKOĆ BILI PISMENIJI

MIRJANA JURIŠIĆ

Zamalo pola stoljeća »Gramatika hrvatskoga jezika« dr. Josipa Florschütza, napisana »za ženski licej, preparandije i više pučke škole«, bila je temeljni jezični udžbenik u hrvatskim školama. Prvo joj je izdanje objavljeno 1905., drugo 1907., treće 1916. (posljednje za autorova života), a zatim je još tiskana i 1921., 1940. (s izmijenjenim naslovom »Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika: za srednje i slične škole«), te 1943. (opet s izmijenjenim naslovom »Hrvatska slovnica: za srednje i slične škole« i pisana tzv. korijenskim pravopisom).

Pretrpjeviši promjene naslova u skladu s političkim promjenama, poživjeviši u nekoliko državnih tvorevina, opirući se konkurenciji (najjačoj u Mareticevoj Gramatici, premda ona nije bila školski udžbenik), Florschützov je gramatički priručnik opstao, poduživši temeljima hrvatske gramatike naraštaje i naraštaje obrazovanih Hrvata u prvoj polovici 20. stoljeća. Oni iz druge polovice toga stoljeća bili su uskraćeni i za samu informaciju o postojanju Florschützove gramatike, a kamoli da bi iz nje mogli učiti o osnovnim pravilima materinskoga jezika.

Valjda su zato i nepismeniji od svojih predaka!

Unatoč zastarjelosti - jedna od najboljih

Danas je Florschütz ponovno među Hrvatima! Zahvaliti to možemo odličnoj ideji poduzetne zagrebačke naklade »Ex libris« (koju kao direktorica vodi Ivana Mandić Hekman, a kao glavni urednik Ivan Berislav Vodopija). Taj je nakladnik u svom nizu pretisaka upravo objavio pretilak Florschützove »Gramatike hrvatskoga jezika« iz 1916. godine, pridodavši mu informativan pogovor prof. dr. Ranka Matasovića.

Kakav potez! Premda nastala tako davno, premda, razumljivo, zakinita za suvremenije primjere, premda, očekivano, uglavnom zastarjela u terminologiji, Florschützova gramatika — pokazuje to već i letimično listanje pretilka — jedna je od najboljih otkako su Hrvati počeli pisati jezične priručnike do dana današnjega.

Zna li se ponešto o Florschützovu životu i radu (a Matasovićev je sažeti podsjetnik na kraju knjige dobar vodič), ne čudi što je tako dobar udžbenik izašao iz njegove profesorske radionice. Florschütz je, naime, bio svestrano obrazovan lingvist, kakvih je danas, u općeraširenom običaju uskih stručnih specijalizacija, vrlo malo. Rodom Osječanin, bio je bečki student germanistike, slavistike i poredbene lingvistike (usto i glazbe na Bečkom konzervatoriju!). Na tek osnovanoj zagrebačkoj Katedri (onda se zvala Stolicom) za indoeuropejsku poredbenu filologiju postao je 1908. prvim profesorom. U knjigama i drugim znanstvenim radovima bavio se — u skladu sa svojom filološkom širinom — poviješću poredbene germanske gramatike, hrvatskom i njemačkom akcentuacijom, Markom Marulićem, u doktorskoj disertaciji jednim od najvažnijih starocrkvenoslavenskih spomenika »Sinajskim psaltinom«, pa litavskom književnošću, jezikom (i glazbom!)

Za podizanje pak jezične kulture u najširim krugovima, nezamjenjiv je posao obavila upravo njegova gramatika za »ženski licej, preparandije i više pučke škole«. Premda, reći će Matasović, utemeljena u tradiciji hrvatskih vukovaca, koji su u nadmetanju sa zagrebačkom filološkom školom tada već odnijeli konačnu

pobjedu, Florschützova gramatika čuva se vukovske stopostotne okrenutosti narodnomu jeziku i donosi obilje primjera iz hrvatskih književnih izvora i modernoga jezika, nije štokavski ekskluzivno čistunjska (spominje pojave u kajkavskom i čakavskom, kao ravnopravnim, premda nestandardnim hrvatskim narječjima), ne pridržava se uvijek mareticevskoga nazivlja (recimo, češće rabi termin osobna nego lična zamjenica).

Trebao bi i danas biti uzor

Ono pak što Florschütza izdvaja među svim piscima gramatičkih udžbenika njegovo je do danas nedostignuto umijeće da nimalo jednostavnu gramatičku građu predoči u učenicima najprikladnijem obliku: »Ex librisov« pretilak pokazuje da se pred jasnoćom, sustavnošću i didaktičko-metodičkom savršenošću toga stogodišnjaka većina naših današnjih jezičnih priručnika može posramljena skriti u najdublji mrak. U koji je Florschütz s nepravom bio bačen više od pola stoljeća! Sad kad je napokon izronio može poslužiti kao poželjan uzor današnjim sastavljačima jezičnih udžbenika nimalo nedužnih u tužnoj priči o bijednoj razini jezičnih znanja s kojom hrvatski učenici danas izlaze iz škola.